

Xarxa d'espais naturals al Vallès Oriental

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2001

193

El treball que es presenta aquí s'ha realitzat com a projecte de final de carrera a la Llicenciatura de Ciències Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquesta és una llicenciatura multidisciplinària que permet interconnectar coneixements de les ciències naturals amb coneixements de les ciències socials. El projecte forma part de l'itinerari de gestió ambiental i relaciona, en el marc del Vallès Oriental, temes de medi natural amb temes d'urbanisme i ordenació territorial. Podeu trobar un exemplar del treball a la biblioteca de Ciències de la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'espai natural del Vallès Oriental és un espai altament fragmentat a conseqüència de les vies de comunicació i del teixit urbà de baixa densitat desenvolupat en les darreres dècades. Malgrat tot, encara queda una elevada proporció d'espais lliures de la urbanització, i convé articular-los i garantir-ne les característiques estructurals i funcionals ara que encara és possible. És per això que, davant les noves infraestructures que se'ns presenten i davant el desenvolupament de la ciutat dispersa, plantejem una manera diferent d'entendre l'ordenació territorial a la comarca, amb criteris de sostenibilitat i intentant dibuixar una necessària Xarxa d'Espais Naturals.

Així doncs, l'objectiu del projecte és la realització d'una sèrie de propostes estratègiques d'ordenació territorial a la comarca del Vallès Oriental a partir de l'elaboració d'una Xarxa d'Espais Naturals, a la vegada que es vol analitzar la compatibilitat d'aquesta xarxa amb el Pla territorial metropolità de Barcelona (PTMB).

Tot i que el centre del treball és la Xarxa d'Espais Naturals, es tenen en compte molts altres aspectes a l'hora d'analitzar la situació actual a la comarca per tal de poder fer una anàlisi de compatibilitat de la xarxa amb el PTMB i per poder realitzar propostes d'ordenació territorial que permetin un desenvolupament més sostenible d'àmbit comarcal.

A més, es proposa una metodologia basada en l'agregació de diferents elements mitjançant Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG). Això fa que es tracti d'un treball molt teòric i metodològic aplicat al Vallès Oriental. Així doncs, l'objectiu d'aquest treball no és tant elaborar un pla estratègic concret sobre el territori de la comarca sinó proposar una metodologia i aplicar-la de forma general en el territori del Vallès Oriental.

Una altra vessant d'aquest treball és el fet d'esdevenir una font d'informació. S'ha generat una important quantitat d'informació geogràfica amb dades associades que pot ser útil per a futurs planificadors de la comarca. Aquestes dades són consultables amb el Lector de MiraMon; i el projecte va acompanyat d'un CD-ROM que permet un fàcil accés a les dades, ja sigui des del mateix text del projecte com des de l'índex cartogràfic.

La primera part del projecte consisteix en una diagnosi de la comarca per tal d'avaluar i analitzar l'evolució històrica i la situació actual de la comarca. Els aspectes que es tracten en aquesta diagnosi són els següents:

- Àmbits administratius i el PTMB
- Demografia
- Territori i urbanisme
- Transport i mobilitat
- Medi natural

Seguidament es comenten les principals teories ecològiques i urbanístiques que tenen alguna relació amb la proposta de Xarxa d'Espais Naturals i amb les diferents propostes d'ordenació territorial. Des del camp de l'ecologia es tracten teories com la biogeografia insular, la viabilitat de poblacions, les metapoblacions o el model de tesselles, corredors i matriu en l'àmbit de l'ecologia del paisatge. Des de l'urbanisme es tracten els principals autors (Howard, Geddes, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright), les noves tendències (ciutat difusa i ciutat compacta) i la relació entre la forma urbana i el transport.

Arribats a aquest punt s'inicia el disseny de la Xarxa d'Espais Naturals. Aquest disseny es fa sota sis criteris:

a) Els espais PEIN: La llei d'espais naturals del Parlament de Catalunya preveu el desenvolupament d'aquest pla sectorial. Tots

aquests espais ja disposen d'un grau de protecció enfront de la possible urbanització.

b) L'estudi del espais naturals de la Plana del Vallès realitzat per l'Associació per la Defensa i Estudi de la Natura (ADENC): Aquest estudi és de l'any 1994 i proposa, amb criteris de superfície i de connectivitat, quins són els espais de la plana que tenen un interès natural.

c) L'Índex de Fragilitat Ecopaisatgística: Es tracta d'un índex que agrupa tres variables: pluviometria, substrat litològic i pendent. Amb aquestes variables s'intenta descriure la morfologia i les característiques del paisatge per determinar-ne la fragilitat; sobretot en referència a possibles plans o projectes a desenvolupar-se sobre el territori.

d) La Directiva Hàbitats de la Unió Europea: Amb aquesta directiva es determinen una sèrie d'hàbitats amb algun interès especial en el marc del territori del continent europeu. Això no vol dir que tot el territori ocupat per algun d'aquests hàbitats estigui protegit, ja que això han de decidir-ho els Estats.

e) El Pla Territorial General de Catalunya: Aquest pla estableix un límit de pendent per sobre del qual no convé edificar. Aquest límit és el 20%.

f) El Sòl No Urbanitzable (SNU) a les serralades: El PTMB preveu el desenvolupament urbanístic concentrat a les illes metropolitanes, totes a la Plana. No podem quantificar el valor ecològic dels espais de la serralada, però tenint en compte que no es preveu que es desenvolupin, hem considerat oportú incloure'ls a la xarxa.

Per elaborar la xarxa hem utilitzat un SIG que ens ha permès superposar i unir tots aquests criteris. Ho hem fet sota el principi general de l'existència d'un planejament, amb la qual cosa el sòl qualificat com a urbanitzable en principi quedava fora de la xarxa. Ara bé, en aquells casos on el planejament era incompatible amb determinants criteris (destrucció de zones de l'estudi de l'ADENC, Directiva Hàbitats, pendent major a 20% o Índex de Fragilitat Ecopaisatgística (IFE) molt elevat) hem proposat una sèrie de modificacions del planejament vigent per tal d'incloure aquests espais a la xarxa.

Amb la xarxa elaborada, hem definit els diferents espais que la configuren. En un primer mapa hem descrit una tipologia basada en les característiques globals dels espais (estructurals i funcionals); i en un segon mapa hem definit aquells espais amb un interès particular (zones de la Directiva Hàbitats i zones afectades per un IFE de molta fragilitat).

Amb els espais de la xarxa ja definits, hem fet una selecció d'aquells espais amb superfície significativa per ser caracteritzats. Així, hem seleccionat 52 polígons dels quals n'hem definit les seves característiques quant a usos predominants i n'hem obtingut els principals paràmetres establerts en el marc del model de tesselles, corredors i matriu.

Un cop elaborada i descrita la xarxa, el que hem fet ha estat analitzar la compatibilitat d'aquesta xarxa amb les directrius i previsions establertes al PTMB. Aquesta anàlisi comparativa també ha estat possible gràcies a la utilització d'un SIG. El que hem fet ha estat veure quantes hectàrees de sòl quedaven excloses de la xarxa (urbanitzables o de poc interès natural) i quantes hectàrees de sòl requerien les previsions del PTMB.

Com que es tracta d'una anàlisi comparativa amb el PTMB, hem utilitzat les densitats establertes per a aquest pla a cada illa metropolitana i hem realitzat l'anàlisi de forma independent per a cadascuna de les quatre illes metropolitanes que estableix el pla a la comarca (Riera de Caldes, Granollers - Mollet, Cardedeu - Llinars i Sant Celoni. Tot i això, també hem trobat el valor global de totes les illes per veure si podria existir una compensació entre les mancances i els sobrants de les diferents illes metropolitanes.

Finalment, els resultats obtinguts de l'elaboració i descripció del espais de la Xarxa d'Espais Naturals i els resultats obtinguts de l'anàlisi de compatibilitat entre la xarxa i el PTMB han estat comentats i discutits en la discussió del projecte. En aquest apartat es realitzen una sèrie de propostes bàsiques de gestió dels espais de la Xarxa d'Espais Naturals així com una sèrie de propostes d'ordenació territorial per tal de compatibilitzar la xarxa amb el PTMB i assolir un desenvolupament més sostenible a la comarca en l'àmbit de l'ordenació territorial.

Així doncs, sobre la base de l'anàlisi de la diagnosi, dels fonaments teòrics, de la Xarxa d'Espais Naturals i de les directrius del PTMB, es proposen tipologies edificatòries amb densitats més elevades, sistemes de ciutats i sistemes de transport que permetin un major respecte per l'entorn a la vegada que garanteixin una millor qualitat de vida per als ciutadans i les ciutadanes de la comarca. Com ja hem dit, no es tracta de propostes molt concretes sinó de línies estratègiques cap a les quals creiem que caldria tendir.

197

Marc Parés i Franzi
Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona